

20.4.2011

Dnro 1586/2/11

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

LÄVISTYSKIELLOT AMMATILLISISSA OPPILAITOKSISSA

1

ASIAN TAUSTA

Olen 1.9.2010 antamassani päätöksessä dnro 2948/2/08 arvioinut ennen muuta Turun ammatti-instituutin järjestysmääräyksiin sisältynyttä lävistyskieltoa. Katsoin kiellon olevan liian yleisluontoinen ja polkevan siksi opiskelijoiden perusoikeuksia. Totesin myös, että kiellon tarpeellisuus ja laajuus on arvioitava kunkin koulutuksen erityispiirteiden pohjalta. Arvioitava on ainakin, miksi kiello on tarpeen kussakin tilanteessa, ja olisiko opiskelijoiden turvallisuus taattavissa muulla tavoin. Korostin myös sitä, että oppilaitoksen tulee turvallisuuden ohella ottaa huomioon myös opiskelijoiden muut perusoikeudet, ennen muuta yhdenvertaisuus, itsemääräämisoikeus ja yksityisyyden suoja. Oikeusturvan kannalta taas pidin tärkeänä, että lävistyskorujen käyttämistä ja käytön rajoittamista perustellaan selkeästi ja asiasta tiedotetaan hyvin. Näin vältetään turhilta rajoituksilta ja varmistetaan, että opiskelijat ymmärtävät rajoitusten perusteet.

2

ASIAN JATKOKÄSITTELY

Saatoin edellä mainitun päätökseni tiedoksi opetus- ja kulttuuriministeriölle ja pyysin sitä ilmoittamaan, mihin toimenpiteisiin päätös on mahdollisesti antanut aihetta ministeriössä ja Opetushallituksessa sekä Turun ammatti-instituutissa ja muissa selvitystä antaneissa oppilaitoksissa. Tutkiessani Turun ammatti-instituutin käytäntöä pyysin opetus- ja kulttuuriministeriötä ja Opetushallitusta selvittämään lävistyskieltojen käyttöä myös yleisempänä kysymyksenä. Tässä tarkoituksessa minulle oli toimitettu selvitykset myös Jyväskylän, Kouvolan, Oulun ja Omnian ammattiopistojen ja Vammalan ammattikoulun käytännöistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on 28.2.2011 päivätyllä kirjeellään dnro 14/022/2008 ilmoittanut, että Opetushallitus on saattanut ministeriön toimeksiannosta päätökseni ammatillisen koulutuksen järjestäjille tiedoksi. Edelleen ministeriö ja Opetushallitus ovat täsmentäneet lävistyskieltoja koskevaa ohjeistustaan Opetushallituksen koulutuksen järjestäjille toimittamassa tiedotteessa (9.2.2011, dnro 9/030/2008). Ministeriö on myös ilmoittanut kyseiseen tiedotteeseen viitaten, että Opetushallitus ottaa tiedotteeseen sisältyviä asioita esille koulutuksessaan ja ohjeistuksissaan. Vielä ministeriö on ilmoittanut, että Opetushallitus on pyytänyt aiemmin jo selvityksen antaneilta oppilaitoksilta tarkemman selvityksen siitä, mihin toimenpiteisiin ne ovat ryhtyneet apulaisoikeusasiamiehen ratkaisun johdosta.

Tässä vaiheessa oikeusasiamiehen kansliaan oli saapunut kaksi kantelua, joissa tuotiin esiin se, että päätöksestäni huolimatta Turun ammatti-instituutti ei ollut muuttanut käytäntöään. Totesin 4.3.2011 antamissani vastauksissa dnro:t 733/4/11 ja 830/4/11 edellä todettuun ministeriön ilmoitukseen viita-

ten, että asia ei tuossa vaiheessa antanut aihetta jatkotoimenpiteisiini. Tämä johtui siitä, että asia oli edellä kuvatuin tavoin vireillä ministeriössä.

Ilmoitin myös opetus- ja kulttuuriministeriölle niin ikään 4.3.2010 päivätyllä kirjeelläni, että asia ei tuossa vaiheessa antanut aihetta jatkotoimenpiteisiini. Pyysin kuitenkin ministeriötä aikanaan toimitamaan ministeriön ilmoituksessaan mainitsemat oppilaitosten selvitykset tiedokseni ja samalla ilmoittamaan, mihin toimenpiteisiin ne ovat ministeriössä tai Opetushallituksessa mahdollisesti antaneet aihetta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toimitti 7.4.2011 päivätyllä kirjeellään dnro 14/022/2008 tiedokseni Opetushallituksen 30.3.2011 päivätyn selvityksen dnro 9/030/2008 sekä Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnian 26.1.2011 päivätyn selvityksen dnro OMN/10/12.00.00/2011, Kouvolan seudun ammattiopiston 28.2.2011 päivätyn selvityksen, Oulun seudun ammattiopiston 25.1.2011 päivätyn selvityksen, Sastamalan koulutuskuntayhtymän 31.1.2011 päivätyn selvityksen ja Turun ammatti-instituutin 24.3.2011 päivätyn selvityksen dnro 13409-2008 (5119). Opetushallituksen ilmoituksen mukaan Jyväskylän ammattiopisto ei toimittanut selvitystä.

Yhteenvedona aineistosta voidaan todeta seuraavaa.

Espoon seudun koulutuskuntayhtymässä lävistyskorujen käyttökieltoa ei ole annettu yleisesti eikä sitä ole kirjattu järjestyssääntöihin. Kiellot ovat kohdistuneet tiettyihin tutkintoihin ja tiettyihin työtehtäviin. Kiellot lävistyskorujen rajoituksista ovat perustuneet lainsäädäntöön ja työturvallisuusohjeisiin. Lisäksi joitakin lävistyskorujen poistopyyntöjä on perusteltu hygienian tai laitteiden normaalin toiminnan varmistamisella. Apulaisoikeusasiamiehen päätöksen johdosta oppilaitoksessa oli tarkastettu silloin voimassa olleet ohjeet ja todettu niiden olleen apulaisoikeusasiamiehen päätöksessä hyväksytyjen periaatteiden mukaisia. Lävistyskorujen rajoituksiin liittyvät päätökset ja ohjeet tehdään jatkossakin tutkinto- ja työtehtäväkohtaisesti. Oppilaitoksessa oli myös pidetty tärkeänä tiedottaa henkilökunnalle apulaisoikeusasiamiehen ratkaisuun liittyvistä periaatteista. Tämä toteutettiin 3.9.2010. Vielä oppilaitos ilmoitti, että rajoitteisiin liittyviä ohjeita määritellään tutkintokohtaisen opetussuunnitelmatyön yhteydessä.

Kouvolan seudun ammattiopistossa rehtorin antamalla suullisella ohjeella ammattiopiston esimiehille ja heidän kauttaan henkilökunnalle ja opiskelijoille on kaikki yleisen tason ohjeet lävistysten käytöstä poistettu ja jokainen lävistystä koskeva ohje annetaan yksilöllisesti ja henkilökohtaisesti opiskelijalle suullisesti. Edelleen ammattiopisto on ilmoittanut, että se laatii kirjallisen ohjeen lävistysten käytöstä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen antamien ohjeiden mukaisesti ensi tilassa.

Oulun seudun ammattiopisto joutuu tarkentamaan lävistyksiin liittyvät ohjeensa.

Sastamalan koulutuskuntayhtymässä lävistyksiä koskeva asia tullaan liittämään oppilaitoksen järjestyssääntöihin.

Turun ammatti-instituutin selvityksessä todetaan muun muassa, että oppilaitos on mielestään tiedottanut riittävästi lävistyskorujen käyttörajoituksista. Yli 4 000 opiskelijan oppilaitoksessa, jossa on 26 eri tutkintoa, ei voida opiskelijoiden yhdenvertaisuuteen perustuen laatia yksityiskohtaisia kieltoja ja rajoitteita. Edelleen selvityksessä todetaan, että ammatillinen koulutus ei kuulu oppivelvollisuuden piiriin vaan siihen hakeudutaan vapaaehtoisesti. Ottaessaan paikan vastaan opiskelija sitoutuu noudattamaan koulumuodon lainsäädäntöä ja oppilaitoksen järjestyssääntöjä ja niitä täydentäviä määräyksiä. Turun ammatti-instituutissa ei katsota tarpeelliseksi ryhtyä muuttamaan omia säännöksiä, ellei

jokin muu valtuutettu taho anna kyseistä määräystä ja selvitystä siitä, missä työtehtävissä ja työympäristöissä kasvojen alueen lävistyskorut ovat aina, kaikissa tilanteissa ja olosuhteissa sallittuja. Vielä selvityksessä on todettu, että opetustoimintaa ei voi ohjata yksilön itsemääräämisoikeus.

3

KANNANOTTO

Mielestäni Opetushallituksen 9.2.2011 päivätyssä tiedotteessa esitetyt päälinjaukset lävistyskielloista ammatillisessa koulutuksessa ovat sopusoinnussa aiemman päätökseni kanssa. Opetushallitus on muun muassa korostanut sitä, että lävistyskiellon tulee perustua työn vaarojen selvittämiseen ja arviointiin eli kiello on perusteltava kunkin perustutkinnon erityispiirteiden ja ammattitaitovaatimusten sekä ammatissa toimimisen kannalta erikseen. Asiassa on siten arvioitava ainakin sitä, miksi kiello on kussakin tapauksessa tarpeen turvallisuuden takaamiseksi, ja sitä, olisiko opiskelijoiden turvallisuus taattavissa muulla sellaisella tavalla, joka mahdollisimman vähän rajoittaisi lävistyksiä omaavien henkilöiden yhdenvertaisuutta, itsemääräämisoikeutta ja yksityisyyttä.

Opetushallituksen oppilaitosten selvityksistä tekemän yhteenvedon mukaan Espoon seudun koulutuskuntayhtymässä nykyinen ohjeistus on ajan tasalla, Kouvolan seudun ammattiopistossa on tarkoitus laatia kirjallinen ohje suullisen ohjeistuksen pohjalta, Oulun seudun ammattiopistossa ohjeistusta tarkennetaan ja Sastamalan koulutuskuntayhtymässä tehdään lisäys järjestyssääntöihin. Sen sijaan Turun ammatti-instituutin selvityksestä nousee mielestäni edelleenkin muihin nähden selvimmin esiin yleiskiellon ajatus ilman tarvetta tapauskohtaiseen arvioon. Edelleen selvityksestä on myös aistittavissa se, että ammatti-instituutti ei ryhdy asiassa toimiin ilman erillistä määräystä tai tarkkaa ohjetta siitä, miten asiassa tulee toimia.

Todettakoon, että oikeusasiamiehellä ei ole toimivaltaa antaa oppilaitoksille määräyksiä järjestyssääntöjen laatimisesta, eikä oikeusasiamiehen tehtävä ole myöskään laatia järjestyssääntöjä oppilaitosten puolesta.

Sen sijaan Opetushallitus on edellä mainitussa asiaa koskevassa tiedotteessaan tuonut esiin sen, että Opetushallitus ottaa tiedotteeseen sisältyviä asioita esille koulutuksissaan ja ohjeistuksissaan. Olennaista onkin nyt mielestäni se, että Opetushallituksen asiaa koskeva tiedottaminen, koulutus ja ohjeistus on sellaista, että ammatilliset oppilaitokset kykenevät sen pohjalta ryhtymään asiassa tarvittaviin toimenpiteisiin. Ainakin Turun ammatti-instituutin selvityksen perusteella asiassa näyttäisi alustavassa tarkastelussa olevan tarvetta lisäohjeistukselle.

4

TOIMENPITEET

Edellä todetun perusteella pyydän Opetushallitusta vielä erikseen arvioimaan, onko Turun ammatti-instituutin lävistyskielloissa noudattama käytäntö Opetushallituksen nyttemmin omaksuman linjauksen mukainen ja onko asiassa tarvetta oppilaitosten lisäohjeistukselle.

Pyydän Opetushallitusta ilmoittamaan 30.11.2011 mennessä, mihin toimenpiteisiin asia on antanut aiheita.

Tässä tarkoituksessa lähetän päätökseni opetus- ja kulttuuriministeriölle edelleen Opetushallituksen tietoon saatettavaksi.